

AZ EURÓPAI UNIÓ TÖREKVÉSEI A KALÓZKODÁS FELSZÁMOLÁSÁRA SZOMÁLIÁBAN – ÁTTEKINTÉS A RELEVÁNS MISSZIÓKRÓL

The European Union's Effort to Combat Piracy in Somalia –
Overview of the Relevans Missions

Nagy Gellért¹

Absztrakt: Szomália az utóbbi évtizedekben számos problémával és krízissel nézett szembe, amelyek következtében az állam nem képes megfelelően ellátni feladatait, így az emberek olyan alternatív megélhetési források felé irányultak, mint a kalózkodás vagy az illegális halászat. Az Európai Unió, a meghatározó nemzetközi szervezetekhez hasonlóan, megpróbál segítséget nyújtani e bajban levő államnak, ugyanakkor az előbbi által indított misszióinak sikeressége megkérdőjelezhető. Napjainkban, amikor számos válság előszobájában állunk, Szomália jövője méginkább borúsnak látszik, éppen ezért szükséges az Európai Unió misszióinak az aktuális problémákkal összhangban történő átalakítása.

Kulcsszavak: Szomália, Európai Unió, kalózkodás, misszió

Abstract: In recent decades, Somalia has faced a number of challenges and crises that have left the state unable to adequately fulfil its responsibilities, and people have turned to alternative livelihoods such as piracy and illegal fishing. The European Union, like other international organisations, is trying to help this troubled state, but the success of its missions is questionable. Today, at a time when we are on the verge of a number of crises, Somalia's future looks even bleaker, which is why it is necessary to adapt the EU's missions to the current problems.

¹ Nagy Gellért, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, mesterképzős joghallgató.

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10079784>

E-mail cím: nagy.gellert1999@yahoo.com

Keywords: Somalia, European Union, piracy, mission

BEVEZETÉS

Szomália, földrajzi elhelyezkedéséből kifolyólag a világ tengeri kereskedelmének jelentős pontja (lehetne), ám ehhez képest folyamatos feszültségek, harcok, valamint társadalmi, szociális és politikai krízisek jellemzik. Az Ádeni-öböl és az Indiai-óceán szorításában elhelyezkedő állam, megközelítőleg 3333 km tengeri partszakasszal rendelkezik, ugyanakkor többek között a történelmi előzmények (gondoljunk elsősorban a gyarmatosításra), valamint társadalmi okok (társadalmi integritás hiánya, 4-5 nagyobb, illetve 50-60 kisebb klán egymás mellett élése²) miatt a világ egyik leginstabilabb országává vált.

Az állam instabilitásából fakadóan Szomáliát gyakran a bukott vagy törékeny államok csoportjába sorolják. A szakirodalmi meghatározás értelmében abban az esetben áll fenn bukott államiség, ha az adott állam – belső erőszak következtében – felemésztyődik, kormánya elvesztyi hitelességét, nem képes a társadalmi szükségleteket ellátni és ily módon még saját állampolgárai szemében is illegitimmé válik.³ A bukott állam fogalma mellett az elmúlt években megjelent a törékeny államiség szókapcsolat is, mi több, elsősorban diplomáciai okokból, napjainkban érdemesebb e kifejezést alkalmazni.⁴ A törékeny államiség jellemzői „*a rossz kormányzás, a legitimációs válság, az átható korrupció, a szétesett társadalmi szerkezet, valamint az igazságszolgáltatás és a törvényhozás hiánya*”.⁵ E jellemzők közül – jelen tanulmány témáját figyelembe véve – kiemelhető az igazságszolgáltatás hiánya, amely Szomália esetében jelentős felhajtóerőként szolgált az illegális tevékenységek, többek között a kalózkodás elterjedésében.

A törékeny államiség tekintetében érdemes kiemelni a törékeny állam indexet (*Fragile State Index*), amelynek keretében a *Fund for Peace* 2005 óta, különböző paramétereket és társadalmi indikátorokat figyelembe véve rangsorolja az államokat. Ugyan az alkalmazott mutatók hitelességét gyakran megkérdőjelezyik, az index széles körben elterjedt az egyes államok stabilitásának megállapítására vonatkozóan.⁶ Az alábbi táblázatban Szomália

² BALASSA, 2022. 7. o.

³ SITIENEI, 2017.

⁴ PONTET, 2016. 59. o.

⁵ PONTET, 2016. 60. o.

⁶ PONTET, 2016. 61. o.

indexen belül elfoglalt helyezését követhetjük figyelemmel 2018 és 2022 között:

Év	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Helyezés	2	2	2	2	2
Pontszám	113.2	112.3	110.9	110.9	110.5

1. sz. táblázat: Szomália helyezése a törékeny állam indexben 2018 és 2022 között. Forrás: Fragile State Index.

Szomália instabilitásának okait vizsgálva szükséges kiemelnünk az al-Shabab iszlamista milícia hathatós jelenlétét, amely az elmúlt évtizedekben számos helyen, mintegy párhuzamos állam van jelen.⁷ Ugyan a milícia 2011 augusztusában kiszorult az ország fővárosából, Mogadishuból, valamint 2012-ben Szomália egyik legfontosabb kikötőjét, Kismayot is fel kellett adnia, a szervezet a vidéki területeken immár több mint másfél évtizede jelen van.⁸ Jelenlétét mi sem bizonyítja jobban, minthogy 2021-ben havonta átlagosan 265 állambiztonságra veszélyes incidenst jelentettek, amelyek többsége a milíciához köthető és gyakran improvizált robbanószerekkel követték el.⁹

Az állam helyzetét tovább nehezítik a végeláthatatlan politikai krízisek, a hatalomért vívott csatározások, valamint elsősorban az aszály által előidézett humanitárius katasztrófák is (az ENSZ jelentése szerint 2022-ben megközelítőleg 7.7 millió állampolgár szorul humanitárius segítségre vagy védelemre, amelyek közül mintegy 3.2 millió embert érint a rendkívüli szárazság).¹⁰ Lényegében, „*a folyamatos polgárháború és az országon belüli konfliktus hatására az állam működésképtelenné vált, és alapvető feladatait sem tudta ellátni*”.¹¹

Napjainkban Szomália, mint az afrikai kontinens államainak nagyrésze, további nehézségekkel találja szemben magát. A globális ellátási láncok akadozása (például az Ukrajnából az orosz-ukrán fegyveres konfliktus következtében nehezen, vagy alig érkező gabonaszállítmányok), az élelmiszerárak rendkívüli növekedése és a világgazdaságban megjelenő

⁷ BALASSA, 2022. 7. o.

⁸ VENUGOPALAN, 2017. 9. o.

⁹ UN SECURITY COUNCIL, 2022. II. fejezet C. alpont 19. bekezdés.

¹⁰ UN SECURITY COUNCIL, 2022. III. fejezet D. alpont 41. bekezdés.

¹¹ TRESZKAI, 2019. 270. o.

törésvonalak tovább mélyítik a somáliai társadalom gazdasági és szociális válságát.

Mіндеzen társadalmi, gazdasági és szociális tényezők nem újkeletűek az országban, így mondhatni, megfelelő táptalajt biztosítottak az illegális tevékenységek széles körű elterjedésének. A kedvezőtlen gazdasági környezetből fakadóan megnövekedő bűnelkövetés, beleértve a bűnszervezetek és a fegyverkereskedelem elterjedését is, a törekeny államiság egyik ismérvének számít.¹² Somália esetében, ismerve az állam földrajzi elhelyezkedését – az al-Shabab iszlamista milícia tevékenysége mellett – elsősorban a tengeri kereskedelmet érintő bűncselekmények terjedtek el. Az elmúlt időszakban jelentős problémának minősül például az illegális, külföldi vonóhálós halászhajók ténykedése¹³, vagy a partmenti rablások elterjedése. Ugyanakkor, a somáliai bűnelkövetést mindmáig gyakran a kalózkodással asszociálják, révén az elmúlt évtizedekben e tevékenység jelentette a legkiterjedtebb problémát a somáliai partvidéken, így a nemzetközi szervezetek is e bűncselekmény visszaszorítására fordították a legnagyobb hangsúlyt.

Eredetét tekintve a kalóz kifejezés a görög *peiratēs* szóból származik, amelynek jelentése rabló.¹⁴ A tengeri kalózkodás fogalmának meghatározása érdekében az ENSZ Tengerjogi Egyezményének 101. cikkét kell alapul vennünk, amelynek értelmében kalózkodás bármely olyan „*jogellenes erőszakos, feltartóztatásra irányuló cselekmény, vagy bármilyen fosztogató cselekmény, amit magánérdekből követ el egy magántulajdonban lévő hajó vagy légi jármű személyzete vagy utasai és a cselekmény a következők ellen irányul: i. a nyílt tengeren más hajó vagy légi jármű, vagy ilyen hajókon vagy légi járműveken lévő személyek, illetve vagyontárgyak; ii. egyik állam joghatósága alá sem tartozó helyen található hajó, légi jármű, illetve vagyontárgyak*”¹⁵. Mindemellett, szintén az említett Egyezmény 101. cikke alapján, kalózkodásnak tekinthető bármely önkéntes részvétel valamely hajó vagy légi jármű műveleteiben, ha a résztvevő személy tudatában van annak, hogy az adott hajó vagy légi jármű kalóz járműnek tekintendő¹⁶, illetve

¹² VENUGOPALAN, 2017. 11. o.

¹³ AFRICA DEFENSE FORUM, 2021.

¹⁴ BRITANNICA, 2020.

¹⁵ UNITED NATIONS, 1982.

¹⁶ E tekintetben fontosnak tartom kiemelni a kalózhajó és a partizánhajó közötti különbséget. A partizánhajók legénysége, a kalózzal ellentétben olyan magánszemélyek, akik valamely kormány megbízásában állnak és a megbízó kormány érdekében látnak el katonai feladatokat. A történelem talán leghíresebb partizánhajója az angol Francis Drake admirális, aki I. Erzsébettől kapott megbízást 1572-ben, amely megbízás alapján az amerikai

bármely fentebb vázolt cselekedet végrehajtására irányuló felbujtás is. A tengeri kalózkodásra vonatkozó egyéb részletszabályokat az Egyezmény 100-107. cikkei tartalmazzák.

A szomáliai halászok, elveszítve legfőbb bevételforrásukat, elsősorban megélhetésük biztosítása végett vágtak bele a kalózkodásba és rendkívül szervezeten, hálózatokban működtek.¹⁷ A szomáliai tengeri kalózkodás a 2010-es évek elején vált akut problémává, hiszen a hálózatok tevékenysége ekkor kulminálódott. A nemzetközi szervezetek viszonylag hamar felismerték a probléma jelentőségét és igyekeztek időben fellépni ellene, amelynek eredményeként az elmúlt években visszaszorulóban van a kalózkodás.¹⁸ A tengeri kalózkodás helyét ugyanakkor az illegális halászat vette át. A probléma elsődleges forrása a szomáliai parti őrség hiányosságai, amely nem képes megvédeni saját felségvizét, ily módon más nemzetek „*halászhajói lehalásszák a haláalományt*”.¹⁹

Tekintettel az ország elhelyezkedésének fontosságára, valamint a társadalmi, szociális, politikai és gazdasági válságok által generált migráció Európára gyakorolt hatására, a szomáliai krízisek megoldásában az Európai Unió is tevékenyen részt vesz. Számos, közösségi misszió működik egyidejűleg az országban, amelyek elsődleges célja, más nemzetközi intervenciókéhoz hasonlóan „*az állam (új)bolí felépítésének szisztematikus munkája*”.²⁰

A továbbiakban az Európai Unió szomáliai jelenlétének egyes aspektusaira kívánok kitérni, kiemelve azok célját, illetve eddig elért eredményeit.

I. AZ EURÓPAI UNIÓ SZOMÁLIAI MISSZIÓI

Az Európai Unió – a Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően – mint önálló jogi személy lép fel a nemzetközi szinten, így az Európai Unióról szóló szerződés (a továbbiakban: EUSZ) 28. cikk (1) bekezdése értelmében minden olyan esetben, amikor azt a nemzetközi helyzet szükségessé teszi, az Európai Unió Tanácsa (nem hivatalos nevén, valamint a továbbiakban: Tanács) által elfogadott határozatok alapján az Európai

kontinensen fekvő spanyol települések kifosztásával tett szert vagyonra. Bővebben: BRITANNICA, 2022

¹⁷ MARSAL, 2011. 67. o.

¹⁸ UN SECURITY COUNCIL, 2021. II. fejezet 4. bekezdés.

¹⁹ TRESZKAI, 2019. 270. o.

²⁰ BÚR, 2019. 11. o.

Unió műveleti fellépést eszközölhet. A Tanács határozatának tartalmaznia kell a műveleti fellépés célját, hatókörét, időtartamát, a végrehajtás feltételeit, valamint az Unió rendelkezésére bocsátott eszközök lajstromát. Az EUSZ 31. cikk (1) bekezdése alapján, összhangban az említett 28. cikk rendelkezéseivel, határozatát a Tanács egyhangúlag fogadja el, jogalkotási aktusok elfogadása kizárt, ugyanakkor a fellépés megvalósítására irányuló határozatokat a Tanács minősített többséggel fogadja el.

Figyelembe véve a fentebb vázolt szomáliai helyzetet, az Európai Unió képviselői úgy gondolták, hogy szükséges az általuk képviselt értékek és elvek védelme céljából történő fellépés, ezáltal elősegítve Szomália stabilizációjára irányuló folyamatokat. Jellemző az Európai Unió nemzetközi fellépéseire, hogy ezek alapvető célja a demokrácia és a jogállamiság előmozdítása, az alapvető emberi jogok és szabadságok tiszteletben tartásának kiterjesztése, valamint a szolidaritás és az emberi méltóság védelmének elősegítése. Szomáliára általánosságban is jellemző, hogy mindezen, az Európai Unió számára fontos és alapvető értékek nem tudtak meggyökereszni a társadalomban, ellenük úgy a politikum, mint az egyes törzsi szervezkedések, valamint az iszlamista milícia is általánosságban vét.

Az Európai Unió, az alapvető diplomáciai jelenlét mellett, három különleges (két katonai és egy civil) misszióval van jelen az országban. Érdemes kiemelni, hogy az egyes missziók megszervezése és működése szervezeti szinten elkülönül, így alapjában különbözik más nemzetközi szervezetek misszióitól.²¹ A Európai Unió három, bemutatni kívánt misszió a következő: az Európai Uniónak a szomáliai biztonsági erők kiképzéséhez hozzájáruló katonai missziója (röviden és a továbbiakban EUTM-S), a Szomália partjainál folytatott kalóztámadásoktól és fegyveres rablásoktól való elrettentéshez, azok megelőzéséhez és visszaszorításához való hozzájárulás céljából folytatott európai uniós katonai művelet (röviden és a továbbiakban Atalanta misszió), illetve az Európai Unió tengeri kapacitásépítést célzó szomáliai missziója (röviden és a továbbiakban EUCAP-Szomália).

Ugyanakkor, a szomáliai helyzet stabilizálásában az Európai Unió más nemzetközi szervezetekkel is együttműködik, amelyekkel kölcsönösen segítik egymás misszióit. A kalózkodás visszaszorításában például az Európai Unió, az Atalanta misszió végrehajtása során együttműködik az ENSZ Biztonsági Tanácsa által 2008-ban létrehozott Szomália Partjainál Folytatott

²¹ BALASSA, 2022. 5. o.

Kalózkodással Foglalkozó Kapcsolattartó Csoporttal (*Contact Group on Piracy off the Coast of Somalia*), illetve az Egyesített Tengeri Erők (*The Combined Maritime Forces*) multinacionális tengeri partnerség képviselőivel is.²² Ezenfelül a szomáliai tengeri igazgatás mind az Európai Uniótól, mind az ENSZ szakosított szervezeteitől, a Nemzetközi Tengerészeti Szervezettől (*International Maritime Organization*) és a Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivataltól (*United Nations Office on Drugs and Crime*) részesült fejlesztésekben, eszközállományban.²³ Az említett szervezetek és hivatalok mellett az Európai Unió az ENSZ Környezetvédelmi Programjával, a Világélelmiszer- és Mezőgazdasági Szervezetével is szoros együttműködést ápol a szomáliai missziók végrehajtása során.²⁴

A továbbiakban, az Európai Unió három szomáliai misszióját kívánom bemutatni, kitérve azok céljára, feladataira és esetleges eddigi eredményeire.

1.1. Az EUTM-S misszió

Az Tanács a 2010/96/KKBP határozatával indította útjára a szomáliai biztonsági erők kiképzéséhez hozzájáruló misszióját, az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseelőjének javaslatára. Az integráció Szomália mellett, számos más államban működött hasonló, fegyveres-, illetve biztonsági erők kiképzését szolgáló missziókat. E missziók közül érdemes kiemelni az EUTM Mali missziót, amelyről kijelenthető, hogy „*az EU képviselői sikertörténetként értékelik [...] és modellértékűnek tekintik a további európai uniós misszió tervezése során*”, mi több „*a mali politikai vezetése és a közvélemény is magasra értékeli az EUTM Mali munkáját*”.²⁵

A határozat 1. cikke alapján a misszió elsődleges célja, hogy hozzájáruljon az átmeneti szövetségi kormány működőképes kormányként való funkcionálásához, azon belül is, a szomáliai biztonsági erők megerősítése révén, a szomáliai biztonsági ágazat fejlesztésének átfogó és fenntartható fejlődéséhez. A szomáliai biztonsági erők fejlesztését különleges katonai

²² UN SECURITY COUNCIL, 2021. II. fejezet 3. bekezdés.

²³ UN SECURITY COUNCIL, 2021. II. fejezet 8. bekezdés.

²⁴ UN SECURITY COUNCIL, 2021. II. fejezet 9. bekezdés.

²⁵ TÖRÖK, 2017. 58. o.

kiképzések biztosításával, illetve az Uganda által biztosított képzések támogatásával kívánták elősegíteni.²⁶

A missziót egy parancsnokság vezeti, Roberto Viglietta jelenlegi parancsnok irányítása mellett. Ugyanakkor a politikai és stratégiai irányítás a Politikai és Biztonsági Bizottság, a Tanács egy konzultatív testülete, kezében van, aki ezt a Tanáccsal és az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjével közösen gyakorolja. A Politikai és Biztonsági Bizottság a Tanács felhatalmazása alapján a misszió megtervezésére, valamint a misszió parancsnokának kinevezésre vonatkozóan fogadhat el határozatokat, ugyanakkor, a misszió befejezéséről és annak céljairól továbbra is kizárólag a Tanács dönthet. A misszió parancsnok általi katonai végrehajtását az Európai Unió Katonai Bizottsága felügyeli, amely a parancsnoktól rendszeres jelentéseket kap.²⁷ Ugyan a misszióban alapvetően az Európai Unió tagállamai vesznek részt, a határozat 8. cikke lehetővé teszi harmadik államok csatlakozását is.²⁸

Ugyan a határozat eredetileg a misszió parancsnokságát Ugandába helyezte, ám 2014-től kezdődően, a biztonsági helyzet pozitív elmozdulásával, a vezetés áttelepült Szomália fővárosába, Mogadishuba.²⁹ A misszióban jelenleg Olaszország, Spanyolország, Svédország, Finnország, Portugália, Románia, Görögország, valamint harmadik államként Szerbia vesz részt. Jelenleg a misszió a 7. mandátumában van, amely 2021. január 1-én kezdődött és amely a tervek szerint ez év végén jár le. E mandátum elsődleges célja a szomáliai biztonsági erők speciális kiképzése, illetve a decentralizált tevékenységek fejlesztése.³⁰

Fontos kiemelni, hogy 2018. december 31-ig a misszióban Magyarország is részt vett négy fővel.³¹ Ugyan a misszió közel sem ért el olyan sikereket, mint az EUTM Mali missziója, ám jelenléte fontos a szomáliai konszolidáció folyamatában.

-

²⁶ 2010/96/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 1. cikk.

²⁷ 2010/96/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 2., 3., 5., 6. cikk.

²⁸ 2010/96/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 8. cikk.

²⁹ BALASSA, 2022. 10. o.

³⁰ EUTM-SOMALIA, 2022.

³¹ BALASSA, 2022. 10. o.

1.2. Az Atalanta-művelet

Az EUTM-S mellett az Atalanta művelet az Európai Unió másik katonai missziója, amely jelentőségét növeli, hogy ez az első olyan tengeri hadművelet, amelyet az Európai Unió hajt végre. A hadművelet megindításáról a Tanács a 2008/851/KKBP számú együttes fellépésével döntött, azok után, hogy a szomáliai kalóztámadások súlyosan befolyásolták úgy a térségben zajló humanitárius missziókat, mind a tengeri kereskedelmet.

A közösségi jogi aktus 1. cikke alapján az Atalanta művelet alapvetően két jelentős célt szolgál:

- mindazon hajók védelmét, amelyek az Élelmezési Világprogram (*World Food Programme*, a továbbiakban rövidítve: WFP) keretében élelmiszersegélyt juttatnak el a lakóhelyét elhagyni kényszerült szomáliai lakosoknak;
- a szomáliai partoknál hajózó, kalóztámadásoknak kitett hajók védelmét, a kalóztámadásoktól, valamint fegyveres rablásoktól való elrettentést, a kalóztámadások megelőzését és visszaszorítását.³²

Mindezen célok elérése érdekében, az Atalanta művelet feladatkörébe a következők tartoznak: fegyveres egységek révén védelmet nyújt a WFP hajóinak, különösen azok szomáliai áthaladásakor; a bevetési területen, szükség esetén kíséretet biztosít az áthaladó kereskedelmi hajóknak; felügyeli Szomália tengeri közlekedésre, valamint hajózási tevékenységekre veszélyes part menti területeit; lépéseket tesz a bevetési területen elkövetendő kalóztámadások és fegyveres rablások visszatartása, megelőzése vagy végetvetése érdekében; a bevetési területen elfoghatja, fogva tarthatja és átadhatja a kalóztámadást vagy fegyveres rablást elkövetett személyeket, lefoglalhatja a kalózkodók vagy rablók hajóit, illetve a támadás következtében a kalózkodók, illetve rablók kezébe került hajókat és javakat; illetve kapcsolatot tart az egyéb, hasonló misszióval rendelkező szervezetekkel.³³

Hasonlóan az EUTM-S misszióhoz, a politikai ellenőrzés, valamint a stratégiai irányítás a Politikai és Biztonsági Bizottság hatáskörébe tartozik, míg a katonai irányítást a parancsnok (jelenleg a spanyol José M. Núñez Torrente) végzi, az Európai Unió Katonai Bizottságának felügyelete alatt.

Jogi szempontból releváns problémaként merülhet fel a műveletben elfogott, illetve fogva tartott személyek felelősségre vonásának kérdése,

³² 2008/851/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 1. cikk.

³³ 2008/851/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 2. cikk.

pontosabban az illetékes hatóság megállapítása. A normatív aktus 12. cikke alapján, a művelet végrehajtása során elfogott személyeket, igazságszolgáltatási hatáskör gyakorlása céljából átadják azon tagállam, vagy a műveletben részt vevő harmadik állam illetékes hatóságainak, amelynek a lobogója alatt a foglyokat ejtő hajó közlekedik. E rendelkezés fényében tehát, abban az esetben, ha egy spanyol lobogóval közlekedő hajó kalóztámadást elkövető, vagy feltehetően elkövető személyeket fog el köteles átadni őket az illetékes spanyol hatóságoknak. Ugyanakkor, ha a foglyokat ejtő állam nem kívánja joghatását gyakorolni, úgy az elfogott személyeket annak a tagállamnak vagy harmadik államnak kell átadni, amely joghatását rajtuk gyakorolni kívánja.³⁴

A művelet sikeressége objektív mércével mérve, pusztán a számok alapján megkérdőjelezhetetlen. A művelet hivatalos honlapjának tudósítása szerint³⁵, a program 2009-es beindulása óta, a WFP program keretében, mintegy 2.946.862 tonna élelmiszer és segélycsomagot sikerült az Atalanta által biztosított védelem mellett célba juttatni. A program keretébe összesen 1918 WFP, és 707, az Afrikai Unió szomáliai missziójában szolgálatot teljesítő hajó részesült védelemben. Mindemellett 171 személyt adtak át a művelet végrehajtása során az illetékes hatóságoknak kalózkodás vádjával. Ugyanakkor, a legjelentősebb adat, hogy a misszió kezdete óta mintegy 12.718 kilogramm mennyiségben kábítószeret foglaltak le az Atalanta hajói.

Összességében tehát kijelenthető, hogy az Európai Unió szomáliai missziói közül az Atalanta tudja a legkomolyabb eredményeket felmutatni, tevékenysége ténylegesen hozzájárult a szomáliai kalózkodás visszaszorulásához. Ugyanakkor, amint az a fentebbiekből is kitűnik, a kalózkodás visszaszorulásával Szomália problémái nem oldódtak meg, számos más krízis és társadalmi probléma is orvoslásra vár, amelyek az idők során ugyan folyamatosan átalakulnak (például kalózkodásból illegális halászáttá), ám el nem tűnnek. Az Atalanta művelet átkonfigurálásával ezekre az új problémákra, krízisekre, nehézségekre is gyógymódot kell találni.

1.3. Az EUCAP Szomália misszió

A két kifejezetten katonai misszió mellett, az Európai Unió 2012. júliusában beindította a polgári válságkezelő misszióját is, amely ugyanakkor a civil szakértők mellett katonai szakértőket is foglalkoztat.³⁶ A misszió

³⁴ 2008/851/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 12. cikk.

³⁵ EU NAVAL FORCE – SOMALIA – OPERATION ATALANTA, 2022.

³⁶ BODA, 2017. 112. o.

kezdetben EUCAP Nestor néven működött és mandátuma Szomália mellett kiterjedt Kenya, Djibouti és a Seychelles-szigetek területére is. Ugyanakkor, mintegy három év után az Európai Unió ráébredt, hogy a misszió nem képes ilyen nagy területet lefedni, így mandátuma leszűkült Szomáliára, az EUCAP Nestor megnevezést pedig, az EUCAP Szomália vette át.³⁷

A misszió létrehozásáról a Tanács a 2012/389/KKBP számú határozatával döntött (amint már említettem, e határozat jóval nagyobb területet adott meg a misszió feladatainak ellátásához, mint amekkora területen ma tevékenykedik). Az említett határozat 2. cikke alapján a misszió célja, hogy elősegítse a kalózkodás elleni küzdelmet, önfenntartó képességük fejlesztésével megerősítse a tengerpolitikai irányítást.³⁸ E megbízatás teljesítéséhez, a misszió, többek között, a következő feladatokat látja el: segítséget nyújt a parti őrségi funkciót ellátó tengerbiztonsági szervek tevékenységének hatékonyabb megszervezéséhez; képzéseket biztosít a tengeri kapacitás megerősítése érdekében; segíti Szomáliát saját szárazföldi parti őrségi kapacitásának létrehozásában; stratégiai tanácsadást biztosít; illetve, missziós projekteket hajt végre és megszervezi az adományok fogadását.³⁹

A misszió irányításáért a Polgári Tervezési és Végrehajtási Szolgálat igazgatója felel, aki egyben a polgári művelet parancsnoka is. A parancsnok mellett, annak alárendelve, a misszió helyszíni vezetését és irányítását a misszióvezető látja el, aki utasításokat adhat a misszió teljes személyzetének, képviseli a műveletet a végrehajtási területen, valamint felel a személyzetet érintő fegyelmi kérdésekben.⁴⁰ A misszió politikai ellenőrzését és stratégiai irányítását a Politikai és Biztonsági Bizottság gyakorolja.⁴¹

Ahogy az a szakirodalomban is megfogalmazták, a misszió a „*mai napig keresi valódi helyét*”.⁴² Ugyan már tíz éve tevékeny a misszió, és ebből az elmúlt nyolc évben kizárólag Szomália területére fókuszált, mégsem ért el látványos sikereket, a többnyire csak papíron létező szomáliai hatóságok, illetve az uniós bürokrácia lassúsága miatt.⁴³ Tehát e misszió tekintetében is

³⁷ BALASSA, 2022. 10. o.

³⁸ 2012/389/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 2. cikk

³⁹ 2012/389/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 3. cikk

⁴⁰ 2012/389/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 5., 6. cikk

⁴¹ 2012/389/KKBP TANÁCSI HATÁROZAT, 9. cikk

⁴² BALASSA, 2022. 10. o.

⁴³ BALASSA, 2022. 10. o.

aktuálisává vált az átalakítás, új célok és eszközök megfogalmazása, ellenkező esetben az EUCAP Szomália nehezen érheti el kitűzött célját.

Ugyanakkor, néhány eredményről e körülmények fennállása mellett is beszámolhatunk, mint amilyen a Szomáliai Rendőrség tengeri egysége mogadishui központjának megépítésében való közreműködés, valamint a Mogadishu, Bossaso és Berbera kikötőiben biztosított képzések. Minde mellett, a misszió során megerősítésre került a Szomáliai Tengerészeti Igazgatóság kapacitása, valamint támogatták a nemzetközi tengerészeti egyezmények belső jogba történő beépítésének folyamatát.⁴⁴

Megfigyelhető tehát, hogy az Európai Unió EUCAP Szomália missziója számos változáson ment keresztül eddigi fennállása során (gondoljunk csak a műveleti terület leszűkítésére), amelyek, a fentebb vázolt egyéb nehézségekkel együtt, nem segítették elő annak sikerességét. A közeljövőben az EUCAP Szomália tekintetében is esedékes a művelet egészének átgondolása, feladatainak módosítása, hogy ezáltal a misszió elérje célját és elősegítse Szomália stabilizálódását.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Szomália egyike a világ leginstabilabb, leginkább konfliktusoktól fűtött államainak, ahol a destabilizáció visszavezethető úgy történelmi, mint politikai és jogi okokra. Ugyanakkor, az ország földrajzi elhelyezkedéséből fakadóan a világkereskedelem tengeri forgalmának egyik jelentős színtere, így kiemelten fontos Szomália mielőbbi stabilizációja, a társadalmi, szociális és politikai krízisek megoldása.

Szomália és a régió stabilitásának előmozdítása tehát globális feladat, amelyet felismerve a nemzetközi szervezetek is lépéseket tettek a konszolidáció irányába. Említést érdemel például az ENSZ szomáliai segítségnyújtó missziója, amelyet 2013-ban indítottak⁴⁵, az Afrikai Unió szomáliai missziója, az AMISOM (*African Union Mission in Somalia*) amelyhez a NATO nyújt szállítási támogatást, és amelynek elsődleges célja a szomáliai kormányzat és az ellenállók közötti konfliktuskezelés, valamint a szomáliai rendőrség képzése.⁴⁶ Mindezen szervezetek mellett, a szomáliai missziók sorában kiemelt szereplőként jelenik meg az Európai Unió, aki az elmúlt

⁴⁴ AFRICAN BUSINESS, 2022.

⁴⁵ UNITED NATIONS ASSISTANCE MISSION IN SOMALIA, 2022.

⁴⁶ BODA, 2017. 106., 115-116. o.

években három, fentebb részletesen bemutatott, missziót is folytat az országban.

Az Unió jelenléte az elmúlt években számos pozitív eredményt hozott, gondoljunk csak a kalózkodás visszaszorulására, amelyben tevékenyen részt vett az Atalanta misszió is. Ugyanakkor, az ország stabilizálódásához nem kerültünk közelebb, amelynek fő oka, hogy a somáliai állami- és biztonsági szervek nem urai a helyzetnek, mi több, számos esetben a szervezeti kérdések sem tudtak még jegecesedni, döntően a folyamatos politikai csatározásoknak betudhatóan. A közeljövőben tehát, a nemzetközi szervezetek Szomáliában tevékenykedő misszióinak, így az Európai Unió műveleteinek is olyan reformokon kell átesniük, amelyek megfelelő választ adnak a jelenlévő krízisekre.

A missziók jelenlegi mandátuma folyó év végéig, tehát 2022. december 31-ig szól, így azok feladat- és hatásköreinek átalakítása legkorábban ennek lejártával várható. A missziók ily módú átgondolása méginkább aktuálisabbá válik az előttünk álló gazdasági nehézségek, valamint élelmiszeri problémák tudatában. A somáliai válságkezelés tehát aktuálisabb, mint bármikor, és erre az Európai Uniónak is megfelelő válaszokat kell adnia.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AFRICAN BUSINESS (2022). Letöltés helye: <https://african.business/2022/07/apo-newsfeed/european-union-capacity-building-mission-in-somalia-eucap-somalia-the-european-unions-civilian-mission-in-somalia-celebrates-its-10th-anniversary/?fbclid=IwAR3nmWYq5C-t4KHE5hg8obqHkeU-2JiNSCmcK4loEgrvPTV1DaWnuMhvgS> (Letöltve: 2022.07.31.)
- AFRICA DEFENSE FORUM (2021). Letöltés helye: <https://adf-magazine.com/2021/07/maritime-threats-converge-in-somalia/> (Letöltve: 2022.10.18.)
- BALASSA BENCE (2022). Az Európai Unió szerepvállalása Szomáliában. In Kovács Gábor, Szatmári Péter (szerk.). Nemzetközi rendészeti, rendőri együttműködés a 20. és 21. században. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság
- BODA JÓZSEF (2017). Rendőri műveletek az afrikai kontinensen. In Marsai Viktor, Vogel Dávid (szerk.). Közel Afrikához. A válságkezelés és

stabilizáció lehetőségei és kihívásai a fekete kontinensen. Budapest: Dialóg Campus

BRITANNICA (2022). Letöltés helye:

<https://www.britannica.com/story/pirates-privateers-corsairs-buccaneers-whats-the-difference> (Letöltve: 2022.08.31.)

BÚR GÁBOR (2019). Afrika helye a 21. századi nemzetközi rendszerben. In Marsai Viktor (szerk.), Afrika a globalizált világban. Lehetőségek és kihívások. Budapest: Dialóg Campus

EU NAVAL FORCE – SOMALIA – OPERATION ATALANTA (2022). Letöltés helye: <https://eunavfor.eu/key-facts-and-figures> (Letöltve: 2022.07.30.)

EUTM – SOMALIA (2022). Letöltés helye: <https://www.eutm-somalia.eu> (Letöltve: 2022.07.29.)

FRAGILE STATE INDEX. Letöltés helye: <https://www.fragilestatesindex.org>

MARSAI VIKTOR (2011). A szomáliai kalózok és az EU Atalanta-missziója. Nemzet és biztonság, 2011/4. 66-76.

PONTET JULIANNA (2016). Törékeny államok a nemzetközi fejlesztési együttműködésben. Móra Akadémia: szakkollégiumi tanulmánykötet 3. 58-77.

SITIENEI JOSEPH (2017). Statehood in Somalia. Can It Really Be Called a “Failed State”? Letöltés helye: <https://www.grin.com/document/595957> (Letöltve: 2022.10.18.)

TÖRÖK LÁSZLÓ (2017). A Magyar Honvédség részvétele az Euópai Unió mali kiképzőmissziójában. In Marsai Viktor, Vogel Dávid (szerk.). Közel Afrikához. A válságkezelés és stabilizáció lehetőségei és kihívásai a fekete kontinensen. Budapest: Dialóg Campus

TRESZKAI ÁKOS (2019). A nyersanyagokért és erőforrásokért folytatott konfliktusok az afrikai kontinensen. In Marsai Viktor (szerk.). Afrika a globalizált világban. Lehetőségek és kihívások. Budapest: Dialóg Campus

UNITED NATIONS. UN SECURITY COUNCIL. SITUATION IN SOMALIA – REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL (2022). Letöltés helye: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2022_101.pdf (Letöltve: 2022.07.29.)

UNITED NATIONS. UN SECURITY COUNCIL. THE SITUATION WITH RESPECT TO PIRACY AND ARMED ROBBERY AT SEA OFF THE COAST OF SOMALIA (2021). Letöltés helye: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/293/41/PDF/N2129341.pdf?OpenElement> (Letöltve: 2022.10.18.)

- UNITED NATIONS ASSISTANCE MISSION IN SOMALIA (2022). Letöltés helye: <https://unsom.unmissions.org/mandate> (Letöltve: 2022.08.01.)
- UNITED NATIONS CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA (1982). Letöltés helye: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A21998A0623%2801%29> (Letöltve: 2022.08.31.)
- A TANÁCS 2008. NOVEMBER 10-I 2008/851/KKBP HATÁROZATA A SZOMÁLIA PARTJAINÁL FOLYTATOTT KALÓZTÁMADÁSOKTÓL ÉS FEGYVERES RABLÁSOKTÓL VALÓ ELRETTENTÉSHEZ, AZOK MEGELŐZÉSÉHEZ ÉS VISSZASZORÍTÁSÁHOZ VALÓ HOZZÁJÁRULÁS CÉLJÁBÓL FOLYTATOTT EURÓPAI UNIÓS KATONAI MŰVELETRŐL
- A TANÁCS 2010. FEBRUÁR 15-I 2010/96/KKBP HATÁROZATA AZ EURÓPAI UNIÓNAK A SZOMÁLIAI BIZTONSÁGI ERŐK KIKÉPZÉSÉHEZ HOZZÁJÁRULÓ KATONAI MISSZIÓJÁRÓL
- A TANÁCS 2012. JÚLIUS 16-I 2012/389/KKBP HATÁROZATA AZ AFRIKA SZARVÁN A REGIONÁLIS TENGERI KAPACITÁSÉPÍTÉST CÉLZÓ EURÓPAI UNIÓS MISSZIÓRÓL (EUCAP NESTOR)
- VENUGOPALAN HARISH (2017). Somalia: A Failed State? ORF Issue Brief. 2017/170. Letöltés helye: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2017/02/ORF_Issue_Brief_170_Somalia.pdf (Letöltve: 2022.10.18)